

Bogdan Wiktor Matysiak, *Słownik statystyczny języka hebrajskiego i aramejskiego Starego Testamentu*, Wydział Teologii UWM Olsztyn 2017, s. 256, ISBN 978-83-64129-43-8

Słownik autorstwa ks. dra hab. Bogdana Wiktora Matysiaka, prof. UWM wpisuje się w szereg kilkunastu monografii, które są efektem jego pracy naukowej. Wszystkie one w mniejszym lub większym stopniu są związane z tem historycznym, kulturowym i literackim Starego Testamentu. Tym razem jednak autor podjął się zadania o bardzo wysokim stopniu trudności. Tak bowiem należy ocenić fakt przygotowania całości słownika. *Słownik statystyczny* opracowany przez ks. prof. B.W. Matysiaka jest pierwszym wydawnictwem tego typu w bibliście polskiej. Autor podkreśla, że słownik stara się wypełnić istniejącą w niej lukę i jest kierowany nie tylko do biblistów, ale do wszystkich osób posługujących się klasycznym językiem hebrajskim (s. 6).

Publikacja składa się z krótkiego wstępu, trzech głównych części, wykazu skrótów oraz spisu treści.

We wstępie ks. Matysiak wskazuje na pomoce, z których korzystał przygotowując niniejsze opracowanie. W przygotowaniu alfabetycznego układu słów korzystano z klasycznej konkordancji G. Lisowskiego, natomiast w przypadku porządkowania zaimków, przyimków i liczebników z konkordancji S. Mandelkerna. Posiłowano się także klasycznymi słownikami do Starego Testamentu w języku niemieckim takimi jak G.J. Botterweck, H. Ringgren, *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament* (t. 1–8), Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1973–1995 oraz E. Jenni, C. Westermann, *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, München 1984, jak również pomocami w języku polskim, np.: J. Flis, *Konkordancja Starego i Nowego Testamentu*, Warszawa 1991 i P. Briks, *Podręczny słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, Warszawa 1999. W krótkim wprowadzeniu autor prezentuje swój słownik jako zawierający trzy główne części: „1. Czasowniki i rzeczowniki hebrajskie, 2. Czasowniki i rzeczowniki aramejskie, 3. Imiona własne odnoszące się do osób jak i do nazw geograficznych” (s. 5).

Faktycznie jednak tytuły poszczególnych rozdziałów brzmią nieco inaczej. Rozdział I – *statystyka słów hebrajskich* (s. 7–139) zawiera więcej niż sugeruje się we wstępie. Jego zawartość odpowiada tytułowi ponieważ obok czasowników i rzeczowników hebrajskich zebrano tu także liczebniki, przyimki i zaimki. Podobna sytuacja pojawia się w rozdziale drugim – *Część aramejska Starego Testamentu* (s. 140–156). Jedyne tytuł rozdziału trzeciego – *Nazwy własne* odpowiada zapowiedzi zawartej we wstępie (s. 157–252). Ta niekonsekwencja nie przesądza o wartości publikacji i może być usunięta w kolejnych wydaniach słownika. Należy także zauważyć, że ks. Matysiak w wykazie klasycznych pomocy leksykalnych pominął ważną pozycję, którą stanowi *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-*

-polski, red. L. Koehler, W. Baumgartner, J.J. Stamm, t. 1–2, Vocatio, Warszawa 2008. Oczywiście nie przesądza to o wartości statystyk umieszczonych w słowniku ks. Matysiaka, jest jednak trochę zaskakujące biorąc pod uwagę fakt, że wielki słownik był wielokrotnie wydawany zarówno w języku niemieckim jak i angielskim. Konsultacja innych klasycznych konkordancji i słowników do Starego Testamentu w istotnym stopniu usuwa ten delikatny mankament.

Należy docenić wielki nakład pracy dokonanej przez ks. prof. Matysiaka. W czasach komputeryzacji i używania konkordancji elektronicznych (jak choćby w kolejnych wersjach programu BibleWorks) można zadać sobie pytanie, czy jest to konieczne? Wydaje się jednak, że praca z konkordancją czy słownikiem statystycznym w formie drukowanej jest bardziej poręczna dla kogoś, kto sięga po nie relatywnie często, posługuje się swobodnie hebrajskim językiem biblijnym i na co dzień obcuje z *Biblią Hebrajską*. Zestawienie nazw, niekiedy brzmiących podobnie jest wizualnie bardziej przejrzyste niż korzystanie z wyszukiwarki komputerowej. Wielokrotnie także podaje się warianty znaczeniowe poszczególnych terminów hebrajskich i aramejskich. W przypadku młodszych egzegetów bazujących głównie na specjalistycznych komputerowych programach biblijnych słownik statystyczny ks. Matysiaka może stanowić cenne uzupełnienie posiadanych elektronicznych słowników i konkordancji.

Podsumowując należy stwierdzić, że prawdopodobnie nikomu nie udało się opracować słownika zupełnie wolnego od jakichkolwiek mankamentów. Wskazane w tej recenzji łatwo wyeliminować i dotyczą one jedynie niektórych kwestii formalnych a nie wartości merytorycznej samego słownika. Z drugiej strony w działalności egzegety opublikowanie fachowego słownika jest wydarzeniem rzadkim. Niektórzy przygotowują pojedyncze artykuły słownikowe, inni wydają słowniki w kilkuosobowych zespołach redakcyjnych. Ks. prof. B.W. Matysiakowi należy pogratulować dzieła, które może stać się pomocą w pracy egzegetów i jak to bywa w przypadku opracowań dotyczących języków starożytnych – prawie nigdy się nie traci świeżości.

Ks. dr hab. Marek Karczewski prof. UWM Olsztyn